

SOCIĀLAIS PEDAGOGS KĀ KLASES AUDZINĀTĀJA SADARBĪBAS PARTNERIS PAMATIZGLĪTĪBAS PIRMAJĀ POSMĀ

NATĀLIJA NOVOSADA,

Rīgas 92. vidusskola,

ASTRĪDA RAŽEVA*,

Latvijas Universitāte

Kopsavilkums. Pamatizglītības pirmais posms ir ļoti nozīmīgs personības veidošanās procesā. Tā norises veiksmīgums nosaka visu turpmāko izglītošanās norisi un veido priekšnoteikumus cilvēka efektīvai dzīves darbībai. Klases audzinātājs ir tas cilvēks, kurš ieņem vienu no galvenajām vietām skolēna dzīvē. Viņam ir visciešākie kontakti arī ar skolēna ģimeni. Sociālais pedagogs ir tā persona skolā, kas strādā ar skolēniem, kuri atrodas riska situācijās. Sociālais pedagogs ir arī tas, kurš pārstāv bērna tiesības un rūpējas par to, lai palīdzētu atrisināt sarežģītas situācijas, kādās nonācis skolēns, ja par to liecina slikta uzvedība, konflikti ar skolas biedriem vai skolotājiem, stundu kavēšana, klaiņošana, skolas biedru pāridarījumi, noslēgšanās, aktivitātes zudums vai citas negatīvas izmaiņas skolēna uzvedībā. Raksta mērķis ir analizēt sociālā pedagoga un klašu audzinātāju sadarbību pamatizglītības pirmajā posmā.

Atslēgas vārdi: klases audzinātājs, pamatizglītības pirmais posms, sadarbība, sociālais pedagogs, sociālpedagoģiskā darbība.

I. Ievads

Pamatizglītības pirmais posms ir ļoti nozīmīgs personības veidošanās procesā. Tā norises veiksmīgums nosaka visu turpmāko izglītošanās norisi un veido priekšnoteikumus cilvēka efektīvai dzīves darbībai.

* Korespondējošais autors.
E-pasts: astrida.razeva@lu.lv

Mūsdienās sabiedrība un sociālā vide sniedz daudzus negatīvus un morāli neakceptējamus rīcības piemērus, tā ir piesātināta ar iespējām, kas var būt bīstams faktors jebkura skolēna pozitīvās pieredzes uzkrāšanai, jo viņš vēl nav iemācījies sevi regulēt un kontrolēt tik lielā mērā, lai spētu izvērtēt ārpusaules piedāvājumus, kā arī savus izmantotos uzvedības modeļus. Līdz ar to ir svarīgi audzināt skolēnu tā, lai viņam veidojas pozitīvi uzvedības paradumi. Tādējādi bērnu audzināšanai jākjūst par procesu, ko īsteno gan ģimenes un skolas sadarbībā, gan arī jānodrošina mērķtiecīga un loģiski pēctecīga sadarbība pašā izglītības iestādē.

Līdz 1998. gadam Latvijā izglītības iestādēs ar skolēnu audzināšanu un ārpusstundu darbu organizēšanu pārsvarā nodarbojās klases audzinātāji. Bet 20. gadsimta 90. gados Latvijā bija pārmaiņu laiks, kas noteica nepieciešamību pēc papildu speciālista skolā – sociālā pedagoga – savdabīgu “klases audzinātāja ātro palīdzību – palīgu”, kurš velta laiku tam, lai katru dienu aktualizētu jautājumus par sociālo vidi un tās ietekmi uz bērniem, jauniešiem un ģimenēm, savlaicīgi pamanītu briesmošās problēmas bērna dzīvē, klases kolektīvā, skolā, kopienas un valsts dzīvē un risinātu problēmas un/vai veiktu preventīvus pasākumus.

Sociālā pedagogija kā zinātne par palīdzību bērniem un jauniešiem aizsākusies 19. gadsimta vidū, to izstrādājis vācu pedagogs Ādolfs Distervēgs. I. Plaude raksta, ka, pēc Ā. Distervēga domām, sociālā pedagogija nav pedagogijas disciplīna, bet gan kustība, kam jādod pedagogiskas atbildes uz sava laika sociālajiem jautājumiem [1].

Latviešu pedagogs un rakstnieks A. Brods jau 1922. gadā savā rakstā “Karaktera attīstība” apskata sociālo pedagogiju kā vienu no audzināšanas metodēm. Viņš izsaka viedokli, ka audzinātāja rīcībā ir divas metodes – individuālpedagoģiskā un sociālpedagoģiskā. Pirmās uzdevums ir stiprināt indivīda patstāvību pret masas iespaidiem, otrās – jaunatnes sociālos instinktus izmantot kā labvēlīgus pedagoģiskus faktoros. Jaunatnei ir tieksme uz kolektīvu organizēšanos, tāpēc tā jāievirza pedagoģiski vēlamā gultnē. To var izdarīt, ja daļu no kārtības uzturēšanas pienākumiem uztic pašiem bērniem, organizējot viņu pašvaldību. Tā tiek izpildīts konkrēts sociālpedagoģijas uzdevums: audzināt un attīstīt bērnu sociālos instinktus un pārvērst tos par pedagoģiskiem palīgspēkiem [2].

Tāpat sociālais pedagogs ir tā persona skolā, kas strādā ar skolēniem, kuri atrodas riska situācijās. Sociālais pedagogs ir arī tas, kurš pārstāv bērna tiesības un rūpējas par to, lai palīdzētu atrisināt sarežģītas situācijas, kādās nonācis skolēns, ja par to liecina slikta uzvedība, konflikti ar skolas biedriem vai skolotājiem, stundu kavēšana, klaiņošana, skolas biedru pāridarījumi, noslēgšanās, aktivitātes zudums vai citas negatīvas izmaiņas skolēna uzvedībā.

Sociālā pedagoga un klašu audzinātāju kompetences jau sākotnēji ir atšķirīgas, tās nosaka studiju programmas, kas apgūtas augstskolā,

turpmākā tālākizglītība, kā arī praktiskās profesionālās darbības pieredze. Sociālais pedagogs kā klases audzinātāja sadarbības partneris var palīdzēt noteikt pedagoģiskajā procesā konstatēto mācību un uzvedības problēmu cēloņus, gan, piesaistot atbalsta personālu, optimizēt laiku, kas nepieciešamas problēmas risināšanai, un savlaicīga atbalsta sniegšanai gan skolēnam, gan arī viņa vecākiem.

Nepašaubāmi, klases audzinātājs ir vistuvākais pedagogs no visiem vispārizglītojošās izglītības iestādes pedagogiem skolēnu pamatizglītības pirmajā posmā, t. i., pirmajos četros gados.

Klases audzinātājs, 1.–4. klases skolotājs, ir tas cilvēks, kurš ieņem vienu no galvenajām vietām skolēna dzīvē. Mācības un audzināšana notiek pastāvīgi: stundā, starpbrīdī, ēdnīcā, ekskursijās. Viņam ir visciešākie kontakti arī ar skolēna ģimeni. Līdz ar to klases audzinātājs ir skolēna visu sociālo iedarbību centrs: no novērošanas līdz vārdiem un darbiem. Klases audzinātājs tomēr vispirms ir skolotājs, un viņa studiju process, kas nodrošināja normatīvajos aktos noteikto atbilstošo augstāko izglītību, vairāk bija vērstas uz mācību procesu. Arī pedagogu tālākizglītībā tiek noteikts apjoms, bet ne saturs. Līdz ar to klases audzinātājam ne vienmēr pietiek spēka, zināšanu psiholoģijā, pedagoģijā, likumdošanā, prasmju un kompetences, lai kvalitatīvi nodrošinātu sociālpsiholoģisko/pedagoģisko palīdzību un aktualizētu specifiskus audzināšanas jautājumus. Šajā gadījumā ir nepieciešama savlaicīga skolas atbalsta personāla palīdzība. Viens no atbalsta personāla speciālistiem ir sociālais pedagogs, kurš parasti arī koordinē atbalsta personāla komandas darbu. Līdz ar to tieši sociālais pedagogs ir jāuzskata par galveno klases audzinātāja sadarbības partneri.

II. Sadarbības jēdziena raksturojums

Dažādi zinātnieki jēdzienu “sadarbība” raksturo atšķirīgi. Šī jēdziena interpretāciju nosaka arī tā zinātnes un/vai prakses joma, kurā šī sadarbība ir analizēta. Pedagoģijas zinātnei ir nozīmīgi šādi “sadarbības” jēdziena skaidrojumi:

- sadarbība ir kopīga darbība un savstarpējs atbalsts kopēju mērķu sasniegšanai; sadarbošanās [3];
- sadarbība – kopīga darbība; savstarpēji saskaņota darbība, vajadzības gadījumā cits citam palīdz, cits citu atbalsta; sadarbības partneriem var būt kopīgs mērķis, kopīgi uzdevumi vai – katram savs mērķis un uzdevumi [4];
- sadarbība ir divu vai vairāku cilvēku darbs, ejot uz kopīgu mērķi, saskaņotiem mērķa sasniegšanas līdzekļiem, tuvinātu novērtējumu un pašnovērtējumu par sasniegtajiem rezultātiem;

sadarbība ir pieredzes pārņemšanas forma, iespēja labāko paraugu atdarināšanai, pašpieredzes pilnveidošana ar jaunām zināšanām, prasmēm un attieksmi [5].

Tātad var secināt, ka sadarbības jēdziena interpretācijas ir dažādas, taču visās tajās ietverti:

- kopīgi mērķi visām sadarbības procesā iesaistītajām pusēm;
- kopīga darbība šo mērķu sasniegšanai;
- savstarpēji saskaņota darbība.

Pedagoģiskā sadarbība ir skolas, skolēnu un vecāku radoša darbība kopīgu mērķu sasniegšanā, proti, skolēna personības attīstība [6].

Psihologs V. Reņģe atzīst, ka “sadarbība jeb kooperācija ir izturēšanās stils, kam raksturīga savstarpēja uzticēšanās un atklātība. Abas sadarbībā iesaistītās puses kopīgiem spēkiem mēģina atrast tādu risinājumu, kas pilnībā apmierinātu abu pušu intereses. Bieži vien tas prasa jaunu, radošu pieeju esošajai problēmai” [7]. Te sadarbība tiek apskatīta kā izturēšanās stils, kas ir ļoti būtisks sociālajā pedagoģijā.

III. Sociālā pedagoga un 1.–4. klašu audzinātāju sadarbības specifiskās iezīmes

Sociālā pedagoga un klašu audzinātāju sadarbību raksturo:

- sadarbībā iesaistīto pušu – klases audzinātāja un sociālā pedagoga – kopīgi mērķi, piemēram, sekmēt, lai skolēnam samazinātos neattaisnotu kavējumu skaits; individuālajā darbībā šie mērķi nav sasniedzami vai ir daļēji sasniedzami;
- vēlme strādāt kopā, t. i., jābūt motivācijai sasniegt ne tikai individuālus mērķus, bet arī tos, kas ir nozīmīgi otram sadarbības partnerim, jābūt principam “*give-and-take*”, t. i., vēlmei dot un saņemt informāciju, vēlmei līdzdarboties;
- kopīga atbildība šo mērķu sasniegšanā un šīs atbildības loģiska un vienlīdzīga sadale starp sociālo pedagogu un klases audzinātāju;
- klases audzinātāja un sociālā pedagoga individuālās darbības saskaņošana un koordinēšana;
- vienota izpratne par sadarbības saturu un līdzekļiem tā realizēšanai;
- sadarbības fiziskās vides nodrošināšana;
- vienots gala rezultāts, kas vispār ir iegūts vai iegūts īsākā laikā, ir efektīvāks vai kvalitatīvāks;
- vienota pieeja sadarbības procesa un tā rezultātu izvērtēšanā [8].

Tieši klases audzinātājs pirmais informē sociālo pedagogu par radušo problēmu, situāciju vai jautājumu.

Jāatzīmē vēl īpaši gadījumi, kad sadarbība starp sociālo pedagogu un klašu audzinātājiem ir obligāta, kad klašu audzinātājiem jāvēršas pēc palīdzības pie sociālā pedagoga. Tie būtu šādi:

- skolēns bieži kavē skolu neattaisnotu iemeslu dēļ;
- skolēnam strauji pazeminās sekmes mācībās;
- pēkšņi mainījusies skolēna uzvedība;
- skolēns ir uzticējies kādu problēmu, ko nevar vai nedrīkst risināt vienpersoniski, un ir nepieciešama konsultācija;
- skolēns nonācis sociālās aprūpes vai citā institūcijā;
- skolēns saņem nepietiekamu vecāku aprūpi;
- skolēns stāsta, ka mājās jūtas slikti un nedroši u. tml.

IV. Sociālā pedagoga un klašu audzinātāju sadarbības formas

Sociālā pedagoga un klašu audzinātāju sadarbības ārējais ietvars, ko var saukt par formu, izpaužas divos galvenajos veidos, kuriem ir arī vairāki atvasinājuma veidi:

- tiešā sadarbības forma – sociālā pedagoga un klašu audzinātāju mijiedarbība notiek bez starpniekiem;
- netiešā sadarbības forma – sociālā pedagoga un klašu audzinātāju sadarbībā papildus tiek iesaistīti izglītības iestādes darbinieki, visbiežāk tie ir konsiliji, piemēram, atbalsta komandas sēde/konsilijs.

Pedagoģiskais konsilijs ir veidots dažādu mācību, audzināšanas, psiholoģisko vai sociālo problēmu un jautājumu risināšanai. Konsilijs apvieno informāciju par konkrēto skolēnu, skolēnu grupu, kas ir pieejama skolas pedagogiem, klases audzinātājiem, skolas medicīmai, sociālajam pedagogam, skolas psihologam, un viengabalaina uzskata pamatā izstrādā un realizē vienotu plānu – stratēģiju turpmākajām skolēna, skolēnu grupu mācībām un attīstībai [9]. Pedagoģiskā konsilija dalībnieki var veikt arī mērķtiecīgas pārrunas ar izglītojamajiem un viņu vecākiem (aizbildņiem) par pedagoģiskām, sociālām un psiholoģiskām problēmām, var sekmēt un motivēt izglītojamos savas darbības uzlabošanai, apkopot priekšlikumus un palīdzēt izglītojamajiem tos īstenot u. tml.

Atbalsta komandas sēde pēc būtības ir ļoti līdzīga pedagoģiskajam konsilijam, atšķirība ir tā, ka tajā ietilpst konkrēti skolas speciālisti (atbalsta personāls) un tie sadarbojas ar citām bērnu tiesību aizsardzības institūcijām un var pieaicināt speciālistus ārpus skolas.

Parasti skolā eksistē un strādā vai nu atbalsta komandas, vai pedagoģiskais konsilijs [10]. Klases audzinātāja un sociālā pedagoga sadarbība šādos konsilijos ir ļoti svarīga, sākot ar informācijas vākšanu par izglītojamo un tās apmaiņu, beidzot ar izstrādātā plāna īstenošanas kontroli un pārraudzību.

Ja sadarbība tiek analizēta pēc iesaistīto personu skaita, tad būtiska ir individuālās sadarbības forma. Individuālās sadarbības forma var izpausties vairākos veidos – individuālais darbs starp sociālo pedagogu un konkrētu klases audzinātāju: individuālās tikšanās, konsultācijas, pārrunas, pieredzes apmaiņa, sociālpsiholoģiskā/pedagoģiskā atbalsta sniegšana.

Individuālais darbs starp sociālo pedagogu un atsevišķu klases audzinātāju ir ļoti būtiska un svarīga sadarbības forma. Kā jau iepriekš bija rakstīts, klases audzinātājs ir pirmais, kurš pamana jebkuras negatīvas izmaiņas klasē, atsevišķa skolēna uzvedībā un sekmēs; tas, kurš zina vairāk par apstākļiem, kādos dzīvo skolēns u. tml. Līdz ar to, pamanot šādas situācijas un individuāli risinot kādu sarežģītu problēmu ar skolēniem vai viņu vecākiem, vai starp skolēnu un vecākiem, klases audzinātājs var droši vērsties pie sociālā pedagoga pēc padoma, konsultācijas, pārrunājot attiecīgo situāciju, jo sociālajam pedagogam ir lielāka sociālpedagoģiskā pieredze un zināšanas, kas var palīdzēt rast risinājumu, un šādos gadījumos notiek savstarpēja mijiedarbība – informācijas un pieredzes apmaiņa, kas ir uzticības pirmsākums starp diviem speciālistiem, kas vienlaikus ir arī sadarbības pamatu pamats.

Individuālais darbs starp sociālo pedagogu un konkrētu klases audzinātāju paredz arī sociālpsiholoģiskā/pedagoģiskā atbalsta sniegšanu, kas izpaužas, pārrunājot ne tikai kādu konkrētu problēmsituāciju, bet klases audzinātājam ir iespēja izrunāties par jebkuru citu tēmu, kas viņu satrauc.

V. Empīriskais pētījums par sociālā pedagoga un klašu audzinātāju sadarbību

Pētījums par sociālo pedagogu un klašu audzinātāju sadarbību tika veikts 2015./2016. mācību gadā 66 vispārīzglītojošās skolās Rīgā un 12 vispārīzglītojošās skolās ārpus Rīgas. Pētījuma mērķis bija izpētīt, kā praksē notiek sociālā pedagoga un klašu audzinātāju sadarbība pamatizglītības pirmajā posmā, proti, 1.–4. klasēs. Pētījumā tika izmantotas daudzveidīgas metodes, bet šajā rakstā tiks analizēti tikai ar dokumentu analīzi, kontentanalīzi un anketēšanu iegūtie rezultāti.

Anketēšanā piedalījās 88 sociālie pedagogi (12 ārpus Rīgas strādājošie sociālie pedagogi un 66 Rīgā strādājošie sociālie pedagogi) un 185 klašu audzinātāji (astoņi ārpus Rīgas strādājošie klašu audzinātāji un 177 Rīgā strādājošie klašu audzinātāji), no tiem 162 klašu audzinātāji, kuri veic klašu audzinātāju pienākumus 1.–4. klasēs. Anketās iegūtie rezultāti apkopoti un analizēti tikai par klašu audzinātājiem, kuri strādā 1.–4. klasēs. Atklāto atbilžu analizē tika izmantota kontentanalīze.

Pētījumā tika noskaidrota gan kopējā respondentu pedagoģiskā darba pieredze, gan arī pieredze, veicot klases audzinātāja pienākumus (sk. 1. tabulu).

1. tabula

Anketēšanas respondentu = klašu audzinātāju darba pieredze

N. p. k.	Klase	Klašu skaits	Anketēšanas respondenti (skaits)						
			Līdz 5 gadiem	5-10 gadi	10-20 gadi	20-30 gadi	30-40 gadi	Virš 40 gadiem	Kopā
1.	1	33	13	3	11	2	4	0	33
2.	2	38	6	4	11	15	2	0	38
3.	3	44	12	4	12	11	3	2	44
4.	4	47	7	4	16	13	4	3	47
Kopā:			38 (24 %)	15 (9 %)	50 (31 %)	41 (25 %)	13 (8 %)	5 (3 %)	162 (100 %)

To pedagogu skaits, kuru darba stāžs izglītības iestādēs ir līdz pieciem gadiem, ir 15 %, savukārt pedagogu skaits, kuri veic klašu audzinātāju pienākumus to pašu laika periodu, veido 24 %.

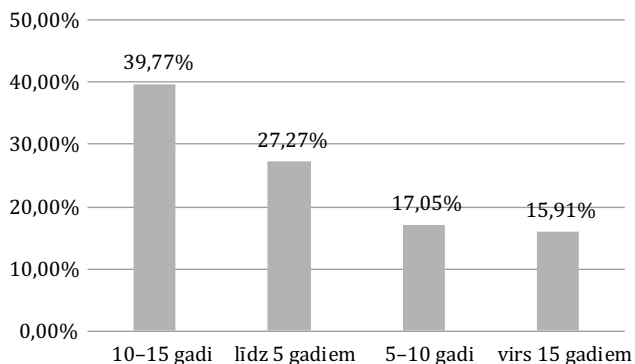
Diezgan mazs ir pedagogu skaits (procentuāli), kuru gan darba stāžs izglītības iestādēs, gan veiktie klašu audzinātāju pienākumi, ir diapazonā no 5 līdz 10 gadiem un virs 40 gadiem. Visvairāk ir pedagogu, kuru darba stāžs izglītības iestādēs un veiktie klašu audzinātāju pienākumi veido diapazonu no 10 līdz 30 gadiem, šis rādītājs svārstās ap 30 %.

Tika noskaidrota arī respondentu – sociālo pedagogu darba pieredze.

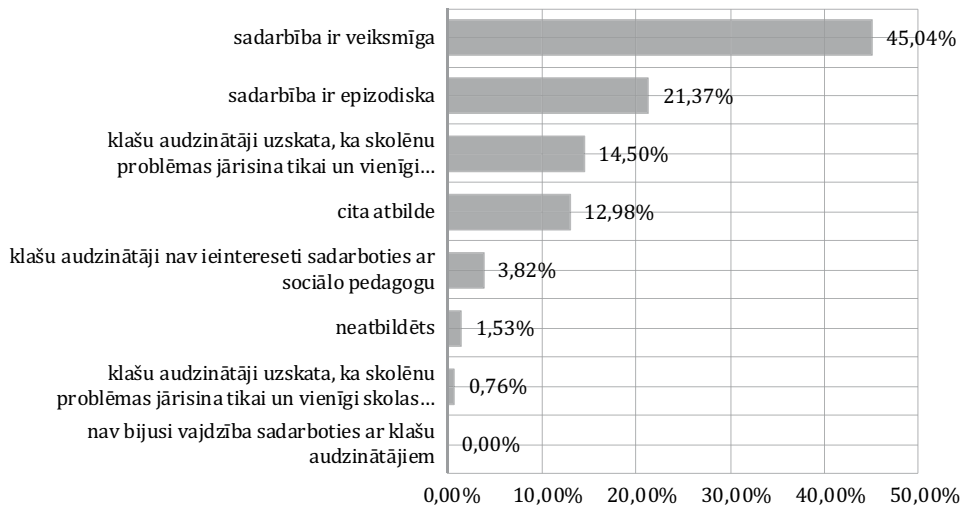
Sociālo pedagogu darba stāžs izglītības iestādēs ir dažāds. Ir sociālie pedagogi, kuri tikai 2015./2016. mācību gadā sākuši darbu kā skolu sociālie pedagogi (darba stāžu līdz pieciem gadiem norādīja 20,45 % no visiem respondenti) un tie, kuriem ir lielāka un daudzveidīgāka sociālā pedagoga un/vai cita izglītības iestādes darbinieka darba pieredze (darba stāžu virs 30 gadiem norādīja 13,64 %). Tātad 30,68 % jeb 27 aptaujātie sociālie pedagogi strādā izglītības iestādēs vairāk nekā 20 gadu. Tas nozīmē, ka viņi pildījuši citas izglītības iestādes pedagoga funkcijas, jo sociālo pedagogu amats Latvijā ieviests tikai apmēram pirms 18 gadiem.

Lai sasniegtu pētījuma mērķi, raksturots sociālo pedagogu sniegtais sadarbības ar klašu audzinātājiem novērtējums, ko var redzēt 2. attēlā.

Tikai 45,04 % sociālo pedagogu uzskata, ka sadarbība ar klašu audzinātājiem ir veiksmīga, t. i., mazāk par pusi no anketēto respondentu

1. attēls. Respondentu – sociālo pedagogu darba pieredze.

2. attēls. Sociālo pedagogu sniegtais sadarbības ar klašu audzinātājiem novērtējums (%).

skaita. Nepilna ceturtdaļa sociālo pedagogu jeb 21,37 % vērtē sadarbību kā epizodisku. Tas liecina par to, ka skolās netiek pilnībā izmantoti tie cilvēkresursi, kas ļautu veiksmīgāk novērst riskus, kas skolēnu traucē izglītības ieguves procesu. Diezgan liels sociālo pedagogu skaits – 14,5 % – norāda, ka, pēc klašu audzinātāju domām, skolēnu problēmas jārisina tikai un vienīgi sociālajam pedagogam. Tas liecina par to, ka sociālie pedagogi nevērtē sadarbību kā veiksmīgu, jo nepastāv ne

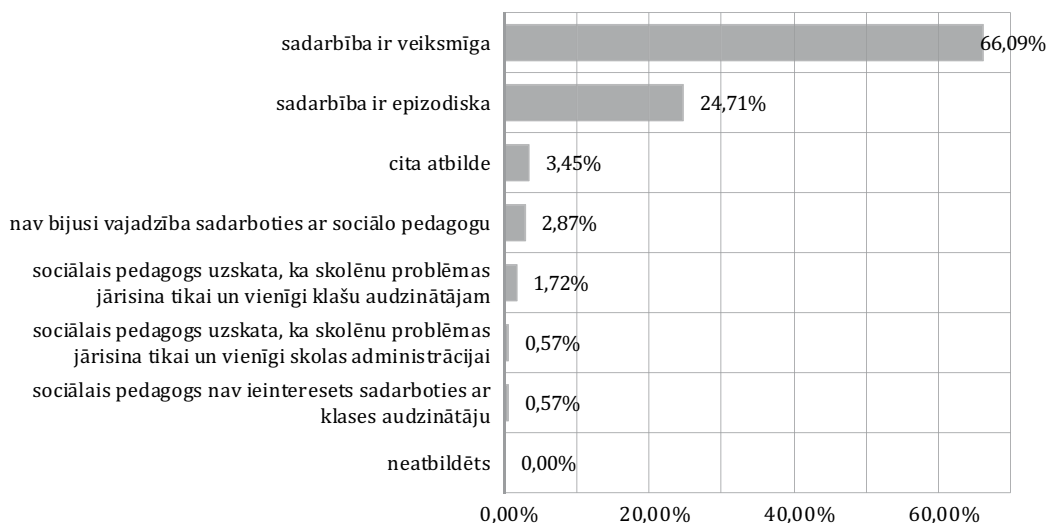

kooperēšanās, ne abu pedagogu iesaistīšanās. Šajos gadījumos notiek tikai informēšana par problēmām un klases audzinātāja funkciju daļēja deliģēšana sociālajam pedagogam. Anketās gandrīz 13 % sociālo pedagogu sadarbību komentēja, izsakot savu viedokli plašākā formā. Viedokļu apkopojums tika veikts, izmantojot kontentanalīzi.

Sociālie pedagogi savās atbildēs norādīja, ka sadarbību starp viņiem un klašu audzinātājiem ietekmē klašu audzinātāju:

- personīgās īpašībās (cilvēka raksturs, temperaments, jūtu un emociju pārvaldība, iniciatīvitate, enerģiskums utt.);
- profesionālās kompetences (zināšanas, spēja piemērot savas zināšanas vietā un laikā, spēja saredzēt skolēnu problēmas, spēja nodalīt privāto dzīvi, personīgās problēmas, spēja garastāvoklim neietekmēt profesiju, spēja nodalīt personīgās antipātijas un simpātijas no profesionālās darbības u. tml.);
- personīgās simpātijas un antipātijas kā pret parastu cilvēku (ja cilvēks patīk, tad sadarbojamies, ja, nē, tad izvairās no sadarbības);
- laika trūkums, t. sk. liela darba slodze.

Tikai 3,82 % sociālo pedagogu uzskata, ka klašu audzinātāji nav ieinteresēti sadarboties ar sociālo pedagogu, kas liecina par to, ka tādu klašu audzinātāju, kuri atsakās no sociālā pedagoga palīdzības, ir maz. To apstiprina arī klašu audzinātāju sniegtais sadarbības novērtējums ar sociālo pedagogu. 3. attēlā var redzēt, ka tikai 2,87 % jeb pieci klašu audzinātāji no kopējā respondentu skaita norāda, ka viņiem nav bijusi

3. attēls. Klašu audzinātāju sniegtais sadarbības ar sociālo pedagogu novērtējums (%).

vajadzība sadarboties ar sociālo pedagogu. Šis apgalvojums gan ir apšaubāms, jo sociālā pedagoga kompetence daudzos aspektos ir atšķirīga no klašu audzinātāju kompetences, īpaši jautājumos, kas saistīti ar deviancēm, bērnu tiesību aizsardzību, konfliktiem, sociālo atbalstu ģimenēm.

Var secināt (skat. 3. attēlu), ka vairāk nekā puse, tas ir, 66 % klašu audzinātāju uzskata, ka sadarbība ar sociālo pedagogu ir veiksmīga. Ja salīdzina ar sociālo pedagogu atbildēm, var apgalvot, ka klašu audzinātāji pozitīvāk vērtē sadarbību. Atvērtajās atbildēs klašu audzinātāji norādīja, ka sadarbība ir vienmēr, kad ir nepieciešams sociālā pedagoga atbalsts un palīdzība, kas liecina par to, ka sadarbība no sociālā pedagoga puses nav atteikta.

Salīdzinot sociālo pedagogu un klašu audzinātāju atbildes par sadarbības vērtēšanu, var izteikt pieņēmumu, ka daļa klašu audzinātāju uzskata, ka sadarbība ar sociālo pedagogu rada iespēju savus pienākumus deleģēt sociālajam pedagogam un turpmāk neiesaistīties konkrētās problēmas risināšanā.

Anketēšana atklāja klašu audzinātāju neizpratni par saviem pienākumiem un atspoguļo vēl vienu problēmu – klašu audzinātājiem nav skaidri definēti pienākumi, un līdz ar to tie nav precīzi noteikti amata aprakstā. Tas veido situāciju, ka klašu audzinātāji var atšķirīgi noteikt savu pienākumu apjomu un robežas.

Klašu audzinātāju pieci visbiežāk izteiktie viedokļi, par to, kad viņi vēršas pie sociālā pedagoga vienmēr, ir šādi:

1. skolēns bieži kavē skolu nezināmu iemeslu dēļ (49 %);
2. skolēns mājās jūtas nedroši (45%);
3. skolēns neapmeklē skolu nezināmu iemeslu dēļ (43%);
4. skolēns ir uzticējies kādu problēmu, kuru klases audzinātājs nevar vienpersoniski risināt (43 %);
5. skolēns mājās nesaņem pietekamu vecāku aprūpi (38 %).

Savukārt, sociālais pedagogs kā piecus iemeslus, kuru dēļ pie viņiem vēršas klašu audzinātāji, nosauc:

1. skolēns neapmeklē skolu nezināmu iemeslu dēļ (70 %);
2. skolēns bieži kavē skolu nezināmu iemeslu dēļ (68 %);
3. skolēns ir uzticējies kādu problēmu, kuru klases audzinātājs nevar vienpersoniski risināt (53 %);
4. klases audzinātājs ievēro, ka skolēns atnesis uz skolu bīstamus priekšmetus (49 %);
5. skolēns mājās nesaņem pietekamu vecāku aprūpi (42 %).

Var konstatēt, ka piecas biežāk sastopamās atbildes abos variantos ir līdzīgas, izņemot secību un sociālo pedagogu nosaukto 4. atbildi. Klašu audzinātāji šādu iemeslu nenorāda.

Pētījumā tika noskaidrots vēl viens sadarbības aspekts – sociālā pedagoga iesaistīšana klases audzinātāja stundās, tādējādi iepazīstinot

skolēnus ar sociālo pedagogu un viņa darbību, kā arī veicot pārrunas, organizējot nodarbības spēļu veidā atbilstoši skolēnu vecumam, par jautājumiem, kuros sociālā pedagoga kompetence ir daudz plašāka un dziļāka nekā klases audzinātājam.

17,05 % sociālu pedagogu norāda, ka klašu audzinātāji aicina viņus uz audzināšanas stundām regulāri, taču tikai 9,88 % klašu audzinātāju šo viedokli apstiprina. 12,96 % klašu audzinātāji apgalvo, ka nekad nav saukuši sociālo pedagogu uz audzināšanas stundām, jo skaidro, ka nav bijusi nepieciešamība un piedāvājuma no sociālā pedagoga piedalīties audzināšanas stundās.

Sākumizglītības posmā klases audzinātājam ir svarīgi izveidot jēgpilnu un regulāru sadarbību ar skolēnu vecākiem. Ne vienmēr klases audzinātājs ir kompetents konkrētos jautājumos konsultēt vecākus, tad sociālā pedagoga palīdzība ir nozīmīga. Var veidoties arī situācijas, ko vecāki nevēlas pārrunāt ar klases audzinātāju un vēršas tieši pie sociālā pedagoga. Tāpēc vecākiem ir jāpazīst sociālais pedagogs, jāizprot, kādos gadījumos var saņemt palīdzību un atbalstu. Vecāku sapulces ir tā organizatoriskā forma, kas ļauj gan personīgi iepazīstināt ar sociālo pedagogu, informēt par iespējamo atbalstu un palīdzību, kā arī atbildēt uz vecāku uzdotajiem jautājumiem. Diemžēl 18,52 % klašu audzinātāji apgalvo, ka nekad nav aicinājuši sociālo pedagogu uz vecāku sapulcēm. Kā iemeslu klašu audzinātāji norāda, ka nav bijusi nepieciešamība un ka sociālajam pedagogam neesot tam laika. Šie viedokļi ir izplatīti starp klašu audzinātājiem. Citas klašu audzinātāju atbildes parāda šādu tendenci:

- sociālais pedagogs tiek saukts tikai nepieciešamības gadījumā (konkrētā situācijā);
- vecākiem nav intereses;
- klašu audzinātāji tiek galā paši ar vecāku sapulcēm;
- sapulces notiek reti.

Pētījuma rezultāti parādīja, ka starp sociālo pedagogu un 1.–4. klašu audzinātājiem eksistē gan veiksmīga sadarbība, gan arī trūkumi un nepilnības sadarbībā. To cēloņi ir gan subjektīvi, tādi kā profesionālā sagatavotība, pedagogu personiskās īpašības, gan arī objektīvi – neprecīzi amatu apraksti, skolu administrācijas distancēšanās no atbalsta personāla darbības vadīšanas, pārāk lielas darba slodzes un citi.

VI. Secinājumi

1. Sadarbībai ir daudz dažādu definīciju, bet tām visām ir šādas iezīmes: sadarbība ir divu un vairāku cilvēku kopīga darbība definēto mērķu sasniegšanai, savstarpēji saskaņota darbība. Tā prasa savstarpēju

uzticēšanos, piekāpšanos, palīdzību, līdzdalību, spēju reaģēt utt. Sadarbībai ir vairāki veidi, ko iedala pēc laika, secības, sarežģītības pakāpes un darba dalīšanas. Sadarbībai piemīt daudz priekšrocību: tā palielina iespējas sasniegt plānotos rezultātus, samazina darba apjomu un darba izpildes laiku, notiek efektīva pieredzes apmaiņa.

Viens no sadarbības veidiem ir sociālpedagoģiskā sadarbība, kurā iekļaujas pedagogu, skolēnu un vecāku darbība kopīgu mērķu sasniegšanā, kas veicina skolēna personības attīstību un sociāli novirzītas uzvedības prevenciju vai mazināšanu. Sociālpedagoģiskās sadarbības veicināšanai ir nepieciešama izpratne par sadarbības nozīmību, spēja izveidot lojālas attiecības ar pedagogiem un skolēniem, gatavība un iespējas kopīgai sadarbībai, atliekot savas personiskās intereses un vajadzības.

2. 1.–4. klasēs audzinātājs ir pedagogs, kurš ar skolēniem kopā ir visvairāk laika salīdzinājumā ar atsevišķu mācību priekšmetu skolotājiem. Līdz ar to viņam ir daudz lielākas iespējas saskatīt pat nelielas novirzes skolēnu attīstībā, mācībās, uzvedībā, emociju izpausmēs un veikt nepieciešamo, lai sniegtu atbalstu un palīdzību skolēniem un viņu ģimenēm. Tomēr klases audzinātājam ne vienmēr pietiek spēka, zināšanu psiholoģijā, likumdošanā, prasmju un kompetences nodrošināt sociālpedagoģisko palīdzību, to palīdz nodrošināt skolas sociālais pedagogs. Salīdzinot sociālā pedagoga un klašu audzinātāju veicamās funkcijas, uzdevumus un darba pienākumus, tie daudzējādā ziņā ir līdzīgi, taču atšķiras realizācijas apjomā, kas apstiprina šo pedagogu sadarbības nepieciešamību. Sociālā pedagoga un klašu audzinātāju sadarbības saturu, formas un metodes determinē konkrēti humānās pedagoģijas principi (humānisma, demokrātiskuma, kreativitātes u. c.). Sociālā pedagoga un klašu audzinātāju sadarbības formas klasificējas kā tiešās un netiešās, individuālās un grupālās, kopīgās un frontālās, kurās tiek izmantotas vairākas metodes, piemēram, sociālpedagoģiskā izpēte, skolēnu sociālā statusa un attieksmju izpēte u. c. Sociālā pedagoga un klašu audzinātāju netiešās, kopīgās sadarbības formas komunikācija var izpausties arī dažādās komunikācijas struktūrās. Jo veiksmīgāk tiek izmantotas komunikācijas struktūras, jo veiksmīgāk tiks sasniegts rezultāts un veiksmīgāka būs sadarbība.
3. Veiktais pētījums par sociālo pedagogu un klašu audzinātāju sadarbību vispārīzglītojošajās skolās, izmantojot dokumentu analīzi, anketēšanu un kontentanalīzi, parādīja, ka tikai 45,04 % sociālo pedagogu uzskata, ka sadarbība ar klašu audzinātājiem ir veiksmīga; norādot, ka katrs sestais klases audzinātājs uzskata, ka radušās problēmas jārisina tikai un vienīgi sociālajam pedagogam.
4. Risinājums ir jāmeklē arī problēmai, ko atklāja pētījums, ka sadarbība atkarīga no klases audzinātāja personiskajām īpašībām,

simpātijām un antipātijām, profesionālās kompetences nevis no skolēna un viņa ģimenes problēmām un vajadzībām. Profesionālā pilnveide vienlaikus sociālajiem pedagogiem un klašu audzinātājiem konkrētās izglītības iestādes vidē varētu veicināt izpratni par sadarbību, tās saturu un norises formām. Arī pedagogu amatu aprakstu precizēšana un detalizācija varētu veicināt izpratni par pienākumiem izglītības iestādē.

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. Plaude, I. *Sociālā pedagoģija*. Rīga: Izdevniecība Raka, 2003.
2. Brods, A. Karaktera attīstība. *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts*. 1922, Nr. 4, 368.-388. lpp.
3. *Sadarbība*. Latviešu valodas vārdnīca. Rīga: Avots, 1987/1998.
4. *Sadarbība*. Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.
5. Šteinberga, A. *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: Izdevniecība Raka, 2013.
6. Baldiņš, A., Raževa, A. *Skolas un ģimenes sadarbība*. Rīga: Izdevniecība Pētergailis, 2001.
7. Reņģe, V. *Organizāciju psiholoģija*. Rīga: Izdevniecība Kamene, 2002.
8. Raževa, A. *Klases audzinātāja un sociālā pedagoga sadarbība Rīgā*. Rīga: pētījuma atskaite, 2007.
9. Моисеев, А. Педагогический консилиум *Практика административной работы в школе* [tiešsaiste]. 2003, Nr. 8. [skatīts 11.01.2016.]. Pieejams: <http://irbey1.narod.ru/met11.htm>

NATĀLIJA NOVOSADA received the Master's degree in financial economics and the financial analyst qualification from the University of Latvia in 2008 and the Bachelor's degree in education and the social pedagogue qualification from the University of Latvia in 2016. She has a broad experience in project management in the private sector. Since 2014, she is the social pedagogue at Riga Secondary School No. 92.

Research interests: social pedagogy, the impact of modern technology on schoolchildren.

Phone: +371 291519151

E-mail: natalijakarjuhina@hotmail.com

ASTRĪDA RAŽEVA, Candidate of Pedagogical Science (1986, the University of Vilnius), Dr.paed. (1983, University of Latvia), Associate Professor and leading researcher of the University of Latvia, Faculty of Education, Psychology and Art, Director of professional program "Social Pedagogue".

Research fields: social pedagogy, didactic of social pedagogy, self-development.

Address: Jūrmalas gatve 76, Rīga, LV- 1083, Latvia

Phone: +371 29560889

E-mail: astrida.razeva@lu.lv

Natālija Novosada, Astrīda Raževa

**SOCIAL PEDAGOGUE – A COOPERATION PARTNER OF THE FORM TUTOR
AT THE FIRST LEVEL OF BASIC EDUCATION**

The first level of basic education is a crucial period in personality development. Its success determines the further education and has a considerable impact on the factors influencing effective life action. The aim of the article is to analyse the cooperation between the social pedagogue and form tutor at the first level of basic education. In the first four grades, the form tutor is the pedagogue who compared with other teachers spends the greatest amount of time with the learners. Thus the teachers have more opportunities to notice problems in child's development, learning, behaviour, emotional expressions and consequently provide the necessary support to the learners and their families. Unfortunately, the form tutor may lack strength, skills and competences to provide social pedagogical assistance, therefore the social pedagogue can assist. Comparing the functions, tasks and duties of the form tutor and social pedagogue, it can be concluded that they are similar, differing in scope and depth of their application. This proves the utmost necessity of cooperation. The research on the cooperation of the social pedagogue and form tutor was conducted in 66 comprehensive schools in Riga and 12 schools in cities outside Riga. Document analysis, questionnaire and content analysis were used to do the research. 88 social pedagogues and 162 form tutors of grades 1–4 participated in the questionnaire. The factors hindering the cooperation were determined. Only 45.04 % of social pedagogues consider the cooperation with form tutors successful stating that one in six form tutorsthink that the problems should be solved only by the social pedagogue.

The research revealed that the success of cooperation depended on form tutor's character, preferences and dislikes, professional competences, but not on the learners and their family problems and needs.

Understanding of cooperation, its content and scope could be facilitated by professional development of social pedagogues together with form tutors organised at schools. Awareness of duties at the educational establishment can be raised by more detailed job descriptions of teachers' jobs.

Наталья Новосад, Астрида Ражева

**СОЦИАЛЬНЫЙ ПЕДАГОГ КАК ДЕЛОВОЙ ПАРТНЕР КЛАССНОГО УЧИТЕЛЯ
НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ В СИСТЕМЕ ОСНОВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Начальный этап в основной системе образования является очень важным в процессе формировании личности. Это определяет успешность всего последующего процесса обучения и является необходимым условием для эффективной жизнедеятельности человека. Цель статьи – проанализировать сотрудничество социального педагога и классного учителя на начальном этапе в основной системе образования. В 1 – 4-х в классах классный учитель – это педагог, который вместе со школьниками проводит больше всего времени по сравнению с учителями отдельных учебных предметов. В связи с этим, у него есть большие возможности разглядеть даже небольшие отклонения в развитии учащихся в учебе, в поведении, в проявлении различных эмоций и вовремя оказать им и их семьям необходимую поддержку и помощь. Однако классному учителю не всегда хватает сил, знаний, навыков и опыта обеспечить социально-педагогическую помощь, ее помогает обеспечить социальный педагог школы. Сравнивая выполняемые функции,

задачи и рабочие обязанности социального педагога и классного руководителя, они во многом схожи, но различаются в объеме и глубине реализации. Это также подтверждает необходимость сотрудничества классного учителя и социально-го педагога. Исследование о сотрудничестве социальных педагогов и классных учителей проводилось в 66-ти общеобразовательных школах города Риги и 12-ти школах за пределами города Риги, используя анализ документов, анкетирование и контент-анализ. В анкетировании участвовали 88 социальных педагогов и 162 классных учителя с 1 по 4-е классы. Анкетирование показало те факторы, которые осложняют сотрудничество. Только 45,04% социальных педагогов считают, что сотрудничество с классным учителем является успешным, отметив, что каждый шестой классный учитель считает, что возникшие проблемы надо решать только и исключительно социальному педагогу. Также исследование показало, что сотрудничество зависит от личных качеств классного учителя, его симпатий и антипатий, и профессиональной компетенции, а не от проблем и нужд школьника и его семьи. Профессиональное совершенствование одновременно как социальных педагогов, так и классных учителей в конкретной среде образовательного учреждения может способствовать более глубокому пониманию термина "сотрудничества", его содержания и форм его реализации. Детализация должностных описаний педагогов также может способствовать более глубокому пониманию обязанностей в образовательном учреждении.

Sociālais
pedagogs kā
klases audzinātāja
sadarbības
partneris
pamatizglītības
pirmajā posmā